

КРИСТОФЪР ИШЪРУД СЕМЕЙСТВО НОВАКОВИ

Превод от английски: Мария Пейкова, 1981

chitanka.info

В началото на „Васерторщрасе“ се издигаше голяма каменна арка — частица от стария Берлин. Беше изподраскана с чукове и сърпове и нацистки кръстове и налепена с изпокъсани обяви, в които се съобщаваше за разпродажби на търг или за престъпления. Това беше една мрачна, запусната калдъръмена улица, по която често се въргаляха плачещи деца. Юноши във вълнени пуловери кръжаха на състезателни велосипеди и подвикваха на момичетата, които минаваха с кани за мляко. Тротоарът беше нашарен с тебешир за играта „Небе и земя“, при която децата подскачаха на един крак. В дъното на улицата като дълго остро червено копие се издигаше църквата.

Самата фрау Новак ми отвори вратата. Изглеждаше много по-зле, откакто я бях виждал за последен път. Имаше огромни тъмни кръгове под очите. Носеше същата шапка и същото мизерно черно палто. Отначало не ме позна.

— Добър ден, фрау Новак.

На лицето ѝ се появи предпазливо подозрително изражение, после бавно засия в блестяща, свенлива, почти момичешка усмивка.

— Ах, та това сте вие, хер Кристоф! Влезте, хер Кристоф! Влезте и седнете.

— Вие сигурно се готвехте да излизате?

— Не, не, хер Кристоф — току-що се върнах, точно ей-сега. — Тя заизбърсва ръце в палтото си и после се ръкува с мене. — Днес е един от дните, в които ходя да чистя по къщите. Не свършвам по-рано от два и половина и затова обядваме толкова късно.

Фрау Новак се отдръпна, за да вляза. Бутнах вратата и тя се удари в дръжката на тигана върху печката, която беше точно зад нея. В малката кухничка едва ли имаше място за двама ни. Задушаваща миризма на картофи, пържени в долнокачествен маргарин, изпълваше апартамента.

— Елате да седнете, хер Кристоф — повтори тя, изпълнявайки задълженията си на домакиня. — Страхувам се, че е ужасно разхвърляно. Трябва да ме извините за това. Излизам толкова рано, а моята Грете е голяма мързелана, макар че вече навърши дванадесет години. Няма да свърши никаква работа, ако не стоя над главата ѝ през цялото време.

Таванът на всекидневната беше наклонен и изцапан със стари петна от влага. В стаята имаше голяма маса, шест стола, бюфет и две

широки двойни легла. Беше толкова натъпкано с мебели, че човек трябваше да се промъква между тях.

— Грете! — провикна се фрау Новак. — Къде си? Ела веднага!

— Тя излезе — чу се гласът на Ото от вътрешната стая.

— Ото! Ела да видиш кой е дошъл!

— Не ме интересува! Зает съм — поправам грамофона.

— Зает си, как не! Негодник с негодник! Чудесен начин да говориш на майка си! Излез от тази стая, чуваш ли!

Изведнъж тя изпадна в ярост някак машинално, с изумителна сила. Носът ѝ сякаш стана огромен, такъв един остър, огорчен и разлютен. Цялото ѝ тяло се тресеше.

— Няма никакво значение, фрау Новак — успокоих я аз. — Оставете го да дойде, когато сам пожелае. Така ще се изненада повече.

— Хубав син имам! Да ми говори така на мене!

Беше си смъкнала шапката и разопаковаше мазни пакети от пазарската мрежа:

— Божичко — затюхка се тя, — чудя се къде ли е отишло това дете? Все на улицата виси наистина. Не веднъж, а сто пъти съм ѝ казвала. Децата нямат никакво уважение.

— Как е белият ви дроб, фрау Новак?

Тя въздъхна.

— Понякога ми се струва, че е по-зле от всеки друг път. Усещам ужасно парене, точно тук. А след работа, се чувствавам прекалено уморена, за да ям. Ставам една раздразнителна... Мисля, че и докторът не е доволен. Исква да ме изпрати в санаториум по-късно, през зимата. Била съм там и преди, нали разбирате. Но винаги има толкова много хора, които чакат ред... И друго, апартаментът е много влажен по това време на годината. Виждате ли онези петна по тавана? Има дни, когато трябва да поставяме легенчета под тях, за да се събират капките. Разбира се, те изобщо нямат никакво право да дават тези тавани за жилища. Инспекторът ги е обвинявал неведнъж. Но какво може да направи човек? Трябва да се живее някъде. Подадохме молба за преместване преди повече от година и непрекъснато обещават, че ще се заемат със случая. Но да си призная, има много други, които са още по-зле от нас. Онзи ден съпругът ми чете във вестника за англичаните и тяхната лира стерлинга. Казват, че курсът ѝ непрекъснато спада.

Лично аз не ги разбирам тези работи. Надявам се, че не сте пострадали и вие, хер Кристоф?

— В същност, фрау Новак, това е донякъде причината да ви дойда на гости днес. Реших да се преместя в по-евтина стая и си помислих дали не бихте могли да ми препоръчате някоя наоколо?

— Божичко, хер Кристоф, много съжалявам! Тя беше действително шокирана.

— Та вие не можете да живеете в тази част на града. Вие сте джентълмен! О, не. Страхувам се, че никак няма да ви допадне.

— Май че не съм толкова капризен, колкото си мислите. Просто искам тиха, чиста стая за около двадесет марки на месец. Големината няма значение. През по-голямата част от деня съм навън.

Тя поклати глава недоверчиво:

— Е, добре, хер Кристоф, ще видя дали не мога да измисля нещо...

— Още ли не е готов обядът, майко? — попита Ото, като се появи по риза на вратата на вътрешната стая. — Направо умирам от глад!

— Какво си мислиш! Как може да е готов, когато трябва цяла сутрин да се трепя за тебе, мързел такъв! — провикна се фрау Новак пискливо, колкото ѝ глас държи. След това, преминавайки веднага към най-любезния си светски тон, добави: — Не виждаш ли кой е дошъл?

— Ах... та това е Кристоф! — Ото, както обикновено, бе започнал веднага да се преструва. Лицето му постепенно светна от изгрева на безкрайна радост, по бузите му се появиха трапчинки. Хвърли се напред. С едната си ръка ме прегърна през врата, а с другата се здрависа енергично с мен. — Кристоф, миличък, къде се кри през всичкото това време? — Гласът му стана разнежен и укорителен: — Толкова много ни липсваше! Защо нито веднъж не дойде да ни видиш?

— Хер Кристоф е един много зает джентълмен — каза укорително фрау Новак. — Той няма да си губи времето с лентяи като тебе.

Ото се ухили, намигна ми и се обърна възмутено към фрау Новак:

— Майко, какво си мислиш? Няма ли да почерпиш Кристоф поне с едно кафе? Той сигурно е жаден, след като е изкачил всичките тези стълби!

— Искаш да кажеш, че ти си жаден, нали, Ото?

— Не, благодаря ви, фрау Новак, няма да пия нищо наистина, А и повече няма да ви преча да готвите... Виж какво, Ото, хайде да излезем сега. Ще ми помогнеш ли да си намеря някоя стая? Тъкмо казвах на майка ти, че идвам да живея в този квартал. Ще прием кафе навън.

— Какво! Ти ще живееш тук, в „Халешес Тор“? — Ото заподскача от възмущение: — О, майко, нали това е прекрасно! О, толкова съм доволен!

— Няма да е зле сега да излезете и да поогледате наоколо за стая — каза фрау Новак. — Обядът ще е готов най-рано след един час. Тук само ми се пречкаш. Не се отнася за вас, хер Кристоф, разбира се. Нали ще се върнете да хапнете нещичко с нас?

— Вижте какво, фрау Новак, наистина е много мило от ваша страна, но се опасявам, че днес няма да мога. Трябва да се прибера в къщи.

— Дай ми само коричка хляб, преди да изляза, майко — примоли се жално Ото. — Стомахът ми е толкова празен, че главата ми се върти като пумпал.

— Добре де — каза фрау Новак, като отрязва филийка хляб и почти му я подхвърли в раздражението си. — Но да не обвиняваш мен, ако няма нищо в къщи, когато поискаш да си направиш някой сандвич довечера... Довиждане, хер Кристоф. Беше много мило от ваша страна, че дойдохте да ни видите. Надявам се, че ще се отбивате често, ако наистина решите да живеете наблизо... Но се съмнявам, че ще намерите нещо по вкуса ви. Няма да е това, на което сте свикнали...

Ото се готвеше да ме последва навън, когато фрау Новак го извика да се върне. Чух ги да се карат, после вратата се затвори. Заслизах бавно по стълбището, към вътрешния двор. Дъното на двора беше лепкаво и тъмно, макар че слънцето се подаваше иззад един облак. Счупени кофи, колела на детски колички и парчета от велосипедна гума лежаха разпръснати наоколо, сякаш бяха паднали в кладенец.

Минаха една-две минути и Ото затрополи надолу по стълбите.

— На майка ми не й било удобно да те попита — каза той, като едва си поемаше дъх. — Страхувала се, че може да се ядосаш... Аз

обаче ѝ казах, че ти по-скоро ще предпочетеш да живееш у нас, където можеш да правиш каквото си искаш и знаеш, че всичко е чисто, отколкото в някоя непозната къща, пълна с дървеници... Хайде, моля те, кажи да, Кристоф! Ще бъде толкова забавно! Ние двамата ще спим в задната стая. Ще вземеш леглото на Лотар — сигурно няма да има нищо против. Той може да спи на двойното легло с Грете... А сутрин ще си лежиш колкото ти се харесва. Ако искаш, ще ти донасям закуската в леглото... Нали ще дойдеш?

И така въпросът беше уреден.

Моята първа вечер у Новакови беше цяла церемония. Пристигнах с двата си куфара малко след пет и заварих фрау Новак да готви вечерята. Ото ми прошепна, че щяло да има специално угощение, каша с дроб.

— Страхувам се, че нашата храна няма да ви хареса много — каза фрау Новак — след онова, на което сте свикнали. Но ще се постарам. — Тя сияеше и преливаше от вълнение. А аз само се усмихвах неловко и имах чувството, че преча. Най-сетне се покатерих по мебелите във всекидневната и седнах на леглото си. Очевидно нямаше къде да си разопаковам багажа, нито къде да си подреда дрехите. На масата във всекидневната Грете си играеше с карти, направени от цигарени кутии и прекопирани рисунки. Беше трмаво дванадесетгодишно дете, сладникаво хубавичко, но със закръглени раменца и доста дебеличко. Моето присъствие я смуцаваше. Тя се въртеше неспокойно, хилеше се глуповато и непрекъснато се провикваше с превзет, напевен глас на „възрастна“: — Мамо! Ела да погледнеш красивите цветенца!

— Нямам никакво време за твоите цветенца — възкликна най-накрая фрау Новак, страшно разгневена. — Вижте ме, имам щерка, голяма като слон, а трябва сама да се трепя да готвя вечерята!

— Точно така, майко! — ликуващо започна да приглася Ото. Той се нахвърли върху Грете с основателно възмущение. — Искам да зная защо не ѝ помагаш? Достатъчно си дебела. Висиш наоколо по цял ден, без да правиш нищо. Ставай веднага от стола, чуваш ли? И махни тези мръсни карти или ще ги изгоря!

Той грабна картите с една ръка, а с другата я плесна по лицето. Явно не я заболя, но тя моментално нададе висок театрален вой:

— О, Ото, ти ме удари! — После покри лицето си с ръце и крадешком погледна към мене през пролуките между пръстите си.

— Я Да оставиш детето на мира! — изпищя фрау Новак от кухнята. — Бих искала да знам как можеш ти да говориш за мързел! Грете, веднага престани с това виене или ще кажа на Ото да те удари както трябва, та да има за какво да ревеш. Вие двамата заедно ще ме подлудите.

— Но, майко! — Ото изтича в кухнята, хвана я през кръста и започна да я целува: — Горкичката ми мама, майчица, маминка — затананика монотонно той с най-сладникаво-загрижен тон. — Ти трябва да работиш толкова много, а Ото се държи така ужасно с тебе. Но той не го прави нарочно, той просто е празноглав... Да ти кача ли въглищата утре, мамо? Искаш ли?

— Я ме пусни, шмекер такъв! — извика фрау Новак, като се смееше и се мъчеше да се освободи. — Хич не ми трябва твоето подмазване! Много те е грижа за бедната ти стара майка! Остави ме да си продължа работата спокойно.

— Ото не е лошо момче — обърна се тя към мене, когато той най-сетне я пусна, — но е такъв развейпрах. Пълна противоположност на моя Лотар. Той е син за пример! Хич не е надут и не се срамува от каквато и да било работа. А когато е посъбрал някой и друг грош, вместо да харчи за себе си, идва направо при мене и казва: „Вземи, майко. Купи си топли пантофи за зимата.“ — Фрау Новак протегна ръка към мене, сякаш ми даваше пари. И тя като Ото имаше навика да представя като на театър всичко, което описва.

— О, Лотар направил това, Лотар направил онова — прекъсна я ядосано Ото. — Винаги Лотар. Кажми ми, майко, кой от двамата ни ти даде двадесет марки онзи ден? Лотар не може да спечели двадесет марки даже ако всеки ден е неделя. Е, щом така говориш, не очаквай да получиш повече; дори и на колене да ми се молиш.

— Ах ти, проклетнико — тя веднага се наежи отново, — толкова ли нямаш срам! Да ги приказваш такива пред хер Кристоф! Ами ако той знаеше откъде дойдоха тези двадесет марки — и още много други, — сигурно щеше да реши, че е унижително да стои под един покрив с тебе. И с право. Ама че наглост — да кажеш, че си ми дал тези пари! Знаеш много добре, че ако баща ти не беше видял плика...

— Така е! — Ото започна да криви лицето си като маймуна и заподскача от вълнение. — Точно това исках! Признай си пред Кристоф, че ги открадна! Крадла! Крадла!

— Ото, как смееш! — фрау Новак сграбчи капака на тенджерата като хала. Аз отскочих назад, за да не ме улучи, спънах се в един стол и се стоварих върху него, Грете нададе престорен вик на радост и уплаха. Вратата се отвори. Хер Новак се връщаше от работа.

Той беше силно, тантуресто човече със засукани мустаци, късо подстригана коса и рунтави вежди. Възприе сцената с продължително изсумтяване, което по-скоро приличаше на оригване. Той сякаш не разбра какво се е случило или просто пет пари не даваше за това. Фрау Новак не му каза нищо. Тя тихо окачи капака на една кука. Грете скочи от стола и се втурна към него с протегнати ръце:

— Татенце! Татенце!

Хер Новак ѝ се усмихна, разкривайки два-три счупени зъба, пожълтели от никотина. Наведе се и я вдигна на ръце, внимателно, вещо, с някакво възхитено любопитство, сякаш тя беше голяма, ценна ваза. Той работеше като преносвач на мебели. После ми протегна ръката си благосклонно — без да бърза, без особено да се старее да се хареса:

— Servus, хер!

— Не се ли радваш, че хер Кристоф е дошъл да живее у нас, татенце? — изпя Грете със сладникавия си, напевен глас, кацнала на раменете му. Като чу това, хер Новак сякаш изведнъж набра нова енергия. Започна да ми стиска ръката много по-топло и да ме потупва по гърба.

— Как да не се радвам? Да, разбира се, че се радвам! — Той кимна с глава в знак на енергично одобрение. — Englisch Man? Anglais eh?^[1], ха, ха. Точно така! О, да, аз говоря френски. Доста съм го позабравил вече. Научих го по време на войната. Бях Feldwebel^[2] на Западния фронт. Разговарях с много затворници. Добри момчета. Също като нас са...

— Пак си пиан, татко! — възкликна фрау Новак с отвращение. — Какво ли ще си помисли хер Кристоф за тебе!

— Кристоф няма нищо против, нали, Кристоф? — хер Новак ме потупа по рамото.

— Кристоф, как не! Той е хер Кристоф за тебе! Не можеш ли да разпознаеш един джентълмен, като го видиш?

— Предпочитам да ме наричате Кристоф — казах аз.

— Точно така! Кристоф е прав! Ние всичките сме една плът и кръв... Сребро, пари — все тая! Ха, ха!

Ото ме хвана за другата ръка.

— Кристоф е вече член на семейството!

По-късно седнахме на масата, която беше отрупана с ядене — каша с дроб, черен хляб, ечемичено кафе и варени картофи. С толкова много пари за харчене (предварително ѝ бях дал десет марки за храна) фрау Новак, без много-много да му мисли беше приготвила ядене за десетина души. Непрекъснато ми сипваше от голямата тенджерка, докато си помислих, че ще се задуша.

— Хапнете си още, хер Кристоф. Вие нищо не ядете.

— Никога не съм ял толкова много, фрау Новак.

— Кристоф не харесва нашата храна — отсъди хер Новак. — Няма нищо, Кристоф, ще свикнеш с нея. Ото беше същият, когато се върна от морето. Беше свикнал на разни изтънчености с неговия англичанин...

— Дръж си езика зад зъбите, татко! — предупреди го фрау Новак. — Не можеш ли да оставиш момчето на мира? Той е достатъчно голям и може сам да реши кое е добро и кое — лошо. И толкова по-зле за него.

Все още се хранехме, когато си дойде Лотар. Захвърли каскета си на леглото, приближи се с лек поклон, учтиво, но безмълвно се здрависа с мен и зае мястото си на масата. Моето присъствие нито го изненада, нито предизвика никакъв интерес у него. Той едва ме погледна. Знаех, че е само на двадесет години, но имаше вид на много по-възрастен. Беше вече мъж. Ото изглеждаше почти като дете пред него. Имаше мършаво селско лице, помрачено от древния спомен за голи, неплодни поля.

— Лотар ходи на вечерно училище — с гордост ми каза фрау Новак. — Преди работеше в един гараж, разбирате ли, а сега иска да учи инженерство. В наше време не вземат никъде на работа, ако нямаш образование. Той трябва да ви покаже рисунките си, хер Кристоф, когато имате време да ги видите. Учителят каза, че наистина са много хубави.

— Бих искал да ги видя.

Лотар не каза нищо. Разбирах го и се чувствавах неловко. Но фрау Новак беше решила твърдо да го хвали:

— В кои дни от седмицата ходиш на училище, Лотар?

— В понеделник и в четвъртък. — Той продължи да се храни бавно, упорито, без да погледне майка си. След малко, вероятно за да ми покаже, че няма лоши чувства към мене, добави: — От осем до десет и половина. — Веднага след като се нахрани, той се изправи, безмълвно се ръкува с мене и като направи същия лек поклон, си взе каскета и излезе.

Фрау Новак го проследи с поглед и въздъхна:

— Предполагам, че отива при своите нацисти. Щеше да е много по-добре, ако изобщо не беше се захващал с тях. Често си мисля така. Тъпчат му главата с най-различни глупави идеи. Толкова е неспокоен. Откакто се свърза с тях, той стана съвсем друг... Не че аз разбирам от политика. Това, което винаги питам, е — защо не можем да си върнем кайзера? Каквото и да казвате, тогава бяха добри времена.

— Ах, върви по дяволите с твоя стар кайзер — възкликна Ото. — Това, което искаме, е комунистическа революция.

— Комунистическа революция! — изсумтя фрау Новак. — Ама че идея! Всичките комунисти са мързеливи нехранимайковци като тебе, които не са работили честно нито един ден през живота си.

— Кристоф е комунист — заяви Ото. — Нали, Кристоф?

— Боя се, че не съм истински комунист.

Фрау Новак се усмихна:

— Какви други глупости имаш да ни казваш още? Как може хер Кристоф да е комунист? Той е джентълмен.

— Аз казвам — хер Новак постави ножа и вилицата на масата и внимателно избърса мустаците си с опакото на ръката, — че бог ни е създал всички равни. Вие сте добри колкото мене; аз съм добър колкото вас. Един французин е добър колкото един англичанин; един англичанин е добър колкото един немец. Разбирате ли какво искам да кажа?

Аз кимнах.

— Хайде да вземем войната — хер Новак отмести стола си назад. — Един ден бях в някаква гора. Съвсем сам, нали разбираш. Просто си вървах през гората сам, както бих могъл да вървя по

улицата... И изведнъж пред мене застана един французин. Сякаш беше изникнал изпод земята. Не беше на по-голямо разстояние, отколкото си ти сега. — Хер Новак скочи на крака. Грабна от масата ножа за хляб, зае отбранителна поза и го насочи пред себе си като щик. Гледаше ме свирепо изпод бухналите си вежди, преживявайки отново сцената. — Стоим така. Гледаме се. Онзи французин беше блед като платно. И изведнъж извика „Не ме убивай!“ Ей така. — Хер Новак сплете умолително ръце. Ножът за хляб му пречеше и той го остави на масата. — „Не ме убивай! Имам пет деца!“ (То се знае, той говореше на френски, но аз го разбрах. В онези дни знаех отлично френски; сега обаче съм го позабравил.) И така гледам го аз, гледа ме и той. След малко му казвам „Ami“ (Това означава приятел.) И после си стискаме ръцете.

Хер Новак взе ръката ми и я стисна прочувствено. — След това започваме да се отдалечаваме един от друг — заднишком. Не исках да ме застреля в гърба. — Като продължаваше да гледа свирепо пред себе си, хер Новак започна предпазливо да отстъпва назад, стъпка по стъпка, докато се блъсна силно в бюфета. От него падна фотография в рамка. Стъклото се разби.

— Татенце! Татенце! — извика възторжено Грете. — Погледни какво направи!

— Може би това ще те научи да престанеш да се правиш на глупак, дърт клоун такъв! — сърдито възкликна фрау Новак. Грете започна да се смее високо и превзето. Ото я шляпна през лицето и тя нададе своя театрален писък. Междувременно хер Новак беше възвърнал доброто настроение на жена си с целувка и пощипване по бузата.

— Я се махай, дебелак такъв! — протестираше тя, засмяна и свенливо доволна, че присъствувах. — Пусни ме, воних на бира!

По това време давах много уроци. През по-голямата част от деня бях навън. Учениците ми живееха пръснати из модерните предградия в западната част на града. Това бяха богати, добре запазени жени на възрастта на фрау Новак, но изглеждаха с десет години по-млади от нея. Те се развличаха с малко разговор на английски през скучните следобеди, докато съпрузите им бяха на работа. Седяхме на копринени възглавници пред запалени камини и обсъждахме „Контрапункт“^[3] и „Любовникът на лейди Чатърлей“^[4]. Прислужник ни донасяше чай и

препечени филийки с масло. Понякога, когато литературата им омръзнеше, аз ги забавлявах, като им описвах семейство Новакови. Но внимавах да не им кажа, че живея в такъв беден квартал. Подобно признание можеше да навреди на работата ми. Госпожите ми плащаха по три марки на час — малко неохотно, след като бяха направили всичко възможно да свалят на две марки и половина. Повечето от тях се опитваха, съзнателно или неволно, да ме надхитрят, като ме караха да стоя по-дълго от определеното време, та винаги трябваше да си поглеждам часовника.

Малко хора искаха да вземат уроци сутрин. И затова често се случваше да ставам по-късно от всички. Фрау Новак излизаше да чисти по къщите, хер Новак отиваше в бюрото за носачи на мебели, Лотар, който беше безработен, помагаше на един приятел да разнося вестници, Грете отиваше на училище. Обикновено само Ото ми правеше компания, с изключение на сутрините, когато, с безконечните си натяквания, майка му успяваше насила да го изпрати в бюрото за безработни, за да му подпечатат картата.

След като закусахме с чаша кафе и филия, намазана с лой, Ото събличаше пижамата си и играеше гимнастика, боксираше се с въображаем противник или правеше стойки на главата си. Показваше мускулите си, за да му се възхищавам. Седнал на леглото ми, той разказваше истории: — Казах ли ти, Кристоф, как видях Ръката?

— Не, не си спомням.

— Тогава слушай... Веднъж, когато бях много малък, лежах в леглото си през нощта. Беше много тъмно и много късно. И изведнъж се събудих и видях една страхотно голяма черна ръка да се протяга над мене. Бях толкова уплашен, че не можах дори да извикам. Само се свих на кълбо в леглото и я загледах втренчено. После, след 2–3 минути, тя изчезна и аз изпищях с всички сили. Дотича майка ми и ѝ казах: „Видях Ръката.“ Тя обаче само се засмя. Не можеше да повярва.

Невинното му кръгло лице с двете трапчинки на бузите беше станало много сериозно. Гледаше ме втренчено с абсурдно малките си блестящи очи, концентрирайки всичките си способности на разказвач:

— А после, Кристоф, няколко години по-късно бях чирак при един тапицер. И така веднъж посред бял ден аз си седях и си работех. Изведнъж в стаята като че ли стана съвсем тъмно. Вдигнах очи и гледам Ръката, толкова близо до мене, колкото си ти сега, и се спуска

отгоре ми. Почувствувах как ръцете и краката ми се вледеняват и нито можех да дишам, нито да извикам. Майсторът забеляза колко съм блед и рече: „Ей, Ото, какво ти е? Да не си болен?“ И докато ми говореше, Ръката бавно се отдалечи от мене, като ставаше все по-малка и по-малка, докато се превърна в една черна точица. Когато отново вдигнах поглед, стаята беше съвсем светла, както винаги, и там, където бях видял черната точица, имаше голяма муха, която пълзеше по тавана. Аз обаче се чувствувах толкова зле през целия ден, че майсторът трябваше да ме изпрати в къщи. Ото беше съвсем пребледнял по време на този разказ и за момент на лицето му се изписа истински ужас, изглеждаше трагичен, а в малките му очички блестяха сълзи:

— Един ден отново ще видя Ръката, И тогава ще умра.

— Глупости — засмях се аз. — Ние ще те защитим.

Той поклати тъжно глава:

— Да се надяваме, че ще успеете, Кристоф. Но се страхувам, че няма да стане. Ръката ще ме пипне накрая.

— Колко време остана на работа при тапицера? — попитах аз.

— О, не беше за дълго. Само няколко седмици. Майсторът се държеше толкова грубо с мене. Винаги ми даваше да върша най-тежката работа, а тогава бях съвсем малко момченце. Един ден закъснях с пет минути. Той вдигна страхотна кавга и ме нарече *verfluchter Hund*^[5]. Не можах да понеса това. Ото се наведе напред, лицето му се изкриви в студена, маймунска, зловна усмивка. — „Nee, nee! Bei mir nicht“^[6]. Малките му очички се впериха за миг в мен с необикновено силна, маймунска омраза, сгърченото му лице стана поразяващо грозно. После се успокои. Аз престанах да бъда тапицерът за него. Засмя се весело и невинно, като разкри всичките си зъби, и отметна назад косите си. После каза: — Престорих се, че искам да го ударя. Здравата го уплаших! — Той изобрази уплашените жестове на възрастен мъж, който избягва удар, и се изсмя.

— И след това трябваше да напуснеш, така ли?

Ото кимна. Лицето му бавно се промени и отново придоби печален израз.

— А какво казаха майка ти и баща ти?

— О, те винаги са били против мене. Още от малък. Ако имаше две корички хляб, майка ми винаги даваше по-голямата на Лотар. А когато се оплачех, ми казаха: „Иди да работиш. Ти си достатъчно

голям. Сам си изкарвай прехраната. Защо трябва ние да те издържаме?“ — Очите се навлажниха от най-искрено самосъжаление: — Тук никой не ме разбира. Никой не се отнася добре с мене. Всичките ме мразят. Искат да умра.

— Как можеш да говориш такива глупости, Ото! Майка ти положително не те мрази.

— Горката ми майка! — съгласи се Ото. Той веднага смени тона си, сякаш изобщо не съзнаваше какво бе казал преди малко: — Това е ужасно. Не мога да понасям мисълта, че работи толкова много всеки ден. Знаеш ли, Кристоф, тя е много, много болна. Нощем често кашля с часове. А понякога храчи кръв. Лежа буден и си мисля дали ще умре.

Аз кимнах. Пряко желанието си, започнах да се усмихвам. Не че не вярвах на това, което ми беше казал за фрау Новак. Но самият той, седнал там на леглото, изглеждаше така жизнен, голото му кафяво тяло беше така загладено от здраве, че неговите приказки за смърт ми се струаха съвсем нелепи. Сякаш клоун с изрисувано лице описваше погребение. Ото сигурно разбра това, защото ми се ухили в отговор, като не изглеждаше ни най-малко шокиран от явното ми безсърдечие. Опъна крака, наведе се напред без усилие и хвана стъпалата си с ръце.

— Можеш ли да направиш така, Кристофър?

Изведнъж му хрумна нещо приятно:

— Кристоф, ако ти покажа нещо, ще се закълнеш ли, че няма да кажеш на никого?

— Добре.

Той се изправи и затършува под леглото си. Една от дъските на пода до прозореца беше разклатена. Повдигна я и измъкна тенекиена кутия, в която някога е имало бисквити. Кутията беше пълна с писма и снимки. Ото ги разпръсна по кревата.

— Ако майка ми ги намери, ще ги изгори. Погледни, Кристоф, харесваш ли я? Казва се Хилде. Запознахме се на мястото, където ходя на танци... А тази е Мари. Нали има красиви очи? Луда е по мене. Всички останали момчета ревнуват. Но тя не е моят тип. — Ото сериозно поклати глава: — Знаеш ли, странно е, но веднага щом разбера, че едно момиче си пада по мене, загубвам интерес към него. Исках да скъсам с нея, но тя дойде тук и направи ужасен скандал пред майка ми. Така че трябва да се срещаме от време-навреме, за да кротува... А това е Труде — кажи ми честно, Кристоф, можеш ли да

повярваш, че е на двадесет и седем години? Това е факт! Има прекрасна фигура, нали? Живее в Уест Енд в собствен апартамент. Развежда се е два пъти. Мога да ходя там когато пожелае. Ето снимка, правена от брат й. Искаше да ни снима, когато сме двамата заедно, но аз не му позволих. Страх ме беше да не търгува с тях след това — човек може да бъде арестуван за такова нещо... Ото се ухили самодоволно и ми подаде пакет писма: — Ето, прочети тези, много са смешни. А това е от един датчанин. Има най-голямата кола, която някога съм виждал. Бях с него през пролетта. Понякога ми пише. Баща ми подуши и сега дебне да види дали има пари в пликовете, дъртак такъв! Но аз съм два пъти по-хитър от него! Казал съм на всичките си познати да адресират писмата си до хлебарницата на ъгъла. Синът на хлебаря ми е приятел...

— Петер пише ли ти? — попитах аз. Ото ме изгледа много сериозно:

— Кристоф?

— Да?

— Ще ми направиш ли една услуга?

— Каква? — попитах предпазливо. Ото винаги избираше най-неочаквания момент, за да поиска малък заем.

— Моля те... каза той с лек укор в гласа, — моля те никога повече да не ми споменаваш името на Петер.

— О, добре — обещах аз, съвсем сличан, — щом така предпочиташ.

... — Виж какво, Кристоф... Петер много ме оскърби. Смятах, че ми е приятел. А после той изведнъж ме изостави — съвсем сам...

Долу, в мрачната яма на вътрешния двор, където в това лепкаво есенно време мъглата никога не се вдигаше, уличните певци и музиканти се появяваха един след друг в едно почти непрекъснато представление. Идваха групички от момчета с мандолини, старец с акордеон и един баща, който пееше с дъщеричките си. Ясно се виждаше, че любимата им мелодия беше *Aus der Jugendzeit*^[7]. Често я слушах десетина пъти за една сутрин. Бащата на момиченцата беше парализиран и можеше да издава само ужасни гърлени звуци като магаре. Дъщеричките обаче пееха с енергията на дяволи: „*Sie kommt, sie kommt nicht mehr!*“^[8] пищяха те в унисон, като демони на песента, които се радват на гибелта на човечеството. Отвреме-навреме от

прозорците им подхвърляха по някой грош, увит в парченце вестник. Той се удряше о тротоара и рикошираше като патрон, но момиченцата никога не трепваха.

Медицинската сестра, която понякога посещаваше фрау Новак, клатеше глава пред приспособленията за спане и отново си отиваше. Инспекторът по жилищните въпроси — блед младеж с разкопчана яка (очевидно я носеше така по принцип), също идваше и си водеше обстойно бележки. Тази мансарда, казваше той на фрау Новак, е абсолютно нехигиенична и в нея не може да се живее. Казваше това с лек укор в гласа, сякаш самите ние бяхме донякъде виновни. Фрау Новак ужасно се възмущаваше от тези посещения. Тя си мислеше, че това са опити да я шпионират. Преследваше я страхът, че медицинската сестра или инспекторът ще я посетят точно когато апартаментът не е достатъчно чист и подреден. Подозренията ѝ бяха толкова сериозни, че дори лъжеше — криеше, че пробитото място на покрива е значително, — само и само да ги отпъди колкото може по-скоро.

Друг редовен посетител беше еврейният — шивач и търговец на готово облекло, който продаваше всякакви дрехи на изплащане. Беше дребничък, любезен и много убедителен. По цял ден обикаляше жилищата из квартала, събираше петдесет пфенига тук, марка там, като кокошка, която изравя несигурната си прехрана от тази очевидно бедна почва. Никога не настояваше много за пари. Предпочиташе да убеди длъжниците си да вземат още от стоката му и да започне нова серия изплащания. Преди две години фрау Новак беше купила костюм и балтон на Ото за триста марки. Костюмът и балтонът отдавна се бяха износили, но парите съвсем не бяха изплатени. Наскоро след моето пристигане фрау Новак поръча дрехи за Грете на стойност седемдесет и пет марки. Шивачът не направи абсолютно никакви възражения.

Целият квартал му дължеше пари. И въпреки това всички го обичаха. Радваше се на положението на популярна личност, която всеки ругае без злоба.

— Може би Лотар е прав — казваше понякога фрау Новак. — Когато дойде Хитлер, ще покажа на тези евреи това-онова. Няма да бъдат толкова нагли тогава.

Но когато ѝ намекнах, че ако Хитлер постигне своето, той щеше да премахне шивача изобщо, фрау Новак моментално

променяше тона си:

— О, не бих искала да се случи такова нещо. В края на краищата той шие много хубави дрехи. Освен това един евреин винаги ще те изчака за парите, ако си затруднен. Не можеш хвана някой християнин да ти дава на вересия, както прави той... Попитайте хората наоколо, хер Кристоф. Те никога няма да изгонят евреите.

Ото прекарваше деня в унило безделие — излежаваше се из апартамента или бърбореше с приятелите си долу, на входа на вътрешния двор. Но привечер започваше да се съживява. Когато се връщаш от работа, обикновено го намирах вече да сваля пуловера и късия голф и да облича най-хубавия си костюм, с подплънки като пагони на раменете, с малка опъната двуредна жилетка и клош панталони. Имаше доста голяма колекция от вратовръзки и му трябваше най-малко половин час, за да си избере една от тях и да ѝ направи подходящ възел. Заставаше, самодоволно усмихнат, пред напуканото триъгълно огледало в кухнята, със самонадеян израз на пълното си розово лице, като пречеше на фрау Новак и не обръщаше внимание на протестите ѝ. Веднага щом се навечеряше, той отиваше на танци.

Обикновено и аз излизах вечер. Колкото и да бях уморен, не можех да заспя веднага след ядене, а Грете и родителите ѝ често си лягаха преди девет часа. Ходех на кино или седях в някое кафене, четях вестниците и се прозявах. Нямахме какво друго да правя.

В дъното на нашата улица имаше lokal, наречен „Казино Александер“. Ото ми го показва една вечер, когато се случи да излизаме заедно от къщи. Слизаш четири стъпала поднието на улицата, отваряш вратата, повдигаш встрани тежката кожена завеса, която спира течението, и се озоваваш в една дълга, ниска, опушена стая. Осветяваше се от червени китайски фенери и беше украсена с прашни хартиени гирлянди. Плетените маси и големите износени канапета покрай стените приличаха на седалки в третокласен английски вагон. В дъното имаше ниши с дървени решетки, украсени с изкуствени черешови цветчета на клонки от тел. Цялото помещение беше пропито с миризма на бира.

Бях ходил там и по-рано, преди година, по времето, когато Фриц Вендел ме водеше на вечерни екскурзии в събота из „вертепите“ на града. Изглеждаше точно такова, каквото го бяхме оставили: но не ми се виждаше вече толкова мрачно и така живописно. И повече не си го

представях като символ на една потресаваща истина за смисъла на съществуването, защото този път бях абсолютно трезвен. Същият съдържател, бивш боксьор, подпираше огромното си шкембе на бара, същият унил сервитьор се дотътри със замърсеното си бяло сако и двете момичета (вероятно все същите) танцуваха под воплите на високоговорителя. Група младежи, облечени в дебели пуловери и кожени якета, играеха на „Овча глава“, а зяпачите се бяха надвесили над тях да гледат картите. До печката седеше едно момче с много татуировки по ръцете, потънало в евтин криминален роман. Ризата му беше с разкопчана яка и с навити до под мишниците ръкави. Носеше къси панталони и къси чорапи, сякаш се готвеше да участва в крос. Отсреща, в една отдалечена ниша, седяха мъж и момче. Момчето имаше кръгло детско лице и сънени, зачервени клепачи, подути сякаш от недоспиване. То разказваше нещо на възрастния мъж с бръсната глава и порядъчен вид, който го слушаше доста неохотно, и пушеше къса пура. Момчето разказваше историята си внимателно и много търпеливо. Отвреме-навреме, за да наблегне на някой момент, то слагаше ръка на коляното на възрастния мъж и го поглеждаше право в лицето, наблюдаваше проникателно и напрегнато всяко негово движение, както доктор наблюдава нервно болен.

По-късно опознах това момче доста добре. Казваше се Пайпс. Беше голям пътешественик. Избягал от дома си на четиринадесет години, защото баща му, дървар от Тюрингия, често го биел. Пайпс тръгнал пеша за Хамбург. В Хамбург се скрил на един кораб за Антверп, от Антверп се върнал пеша в Германия и тръгнал надолу по Рейн. Бил в Австрия, а също и в Чехословакия, Знаеше цял куп песни, истории, вицове. Той беше необикновено весел и безгрижен по характер. Делеше всичко, което имаше, с приятелите си и никога не се тревожеше за това какво ще яде на следващия ден. Беше изкусен джебчия и работеше в един салон за забавления на „Фридрихщрасе“, недалеч от „Пасажа“, който беше пълен с полицейски агенти и ставаше все по-опасен напоследък. В този салон имаше круши за бокс, панорами в кутии и силомери. Повечето от момчетата от „Казино Александер“ прекарваха следобедите си там, докато техните момичета обикаляха „Фридрихщрасе“ и „Линден“ за евентуални клиенти.

Пайпс живееше заедно с двамата си приятели, Герхард и Курт, в едно мазе на брега на канала, близо до гарата на въздушната

железница. Мазето принадлежеше на лелята на Герхард — възрастна проститутка от „Фридрихщрасе“, чиито ръце и крака бяха татуирани със змии, птици и цветя. Герхард имаше стройна фигура и разсеяна, глуповата, тъжна усмивка. Той не беше джебчия, но крадеше от големите универсални магазини. Досега не бяха го хващали, вероятно поради безразсъдната наглост на неговите кражби. Глупаво ухилен, той тъпчеше разни предмети в джобовете си направо под носа на продавачките. Всичко откраднато даваше на леля си, която го ругаеше за мързела му и непрекъснато го оставяше без пари. Един ден, когато бяхме заедно, той извади от джоба си ярко оцветен кожен дамски колан:

— Погледни, Кристоф, нали е много красив?

— Откъде го взе?

— От магазина на Ландауерови — призна си той.

— Защо... защо се усмихваш?

— Виж какво, те са мои приятели. Това е смешното. Изведнъж на лицето на Герхард се изписа истински ужас:

— Няма да им кажеш, нали?

— Добре, няма — обещах аз.

Курт посещаваше „Казино Александер“ по-рядко от другите. Него можех да разбера по-добре, отколкото Пайпс или Герхард, защото той беше съзнателно нещастен. Имаше една безразсъдна, пагубна черта на характера си, една способност да избухва внезапно и яростно срещу безнадеждността на собствения си живот. Немците наричат това Wut^[9]. Имаше навика да си седи в своя ъгъл мълчаливо, да пие бързо, надменен и мрачен, барабанейки с юмруци по масата. После ненадейно скачаше на крака, извикваше „Ach, Scheisse!“^[10] и с широка крачка излизаше навън. Когато беше в такова настроение, той нарочно започваше да се кара с другите момчета и се биеше с по трима-четирима наведнъж, докато го изхвърлеха на улицата, полузашеметен и целият в кръв. В такива случаи даже Пайпс и Герхард се съюзяваха срещу него, сякаш беше някаква обществена опасност. Удряха го толкова силно, колкото и другите, и след това го завличаха в къщи, без да хранят лоши чувства за ударите, които често успяваше да им нанесе. Поведението му, изглежда, никак не ги изненадваше. На другия ден всички бяха отново добри приятели.

Когато се прибирах вечер в къщи, хер и фрау Новак вече спяха от два-три часа. Ото обикновено се връщаше още по-късно. И все пак хер Новак, който негодуваше срещу всичко друго в поведението на сина си, сякаш нямаше нищо против да става и да му отваря вратата, колкото и да беше късно. По някаква странна причина нищо не можеше да склони Новакови да дадат на някой от двамата ни секретен ключ. Те не можеха да спят, ако вратата не беше добре залостена и заключена.

В тези жилища една тоалетна обслужваше четири апартамента. Нашата беше на долния етаж. Ако пожелаех да се облекча, преди да си легна, трябваше да направя второ пътешествие в тъмното през всекидневната до кухнята, като заобикалях масата, избягвах столовете, внимавах да не се блъсна в предната част на леглото на Новакови, да не разклатя леглото, в което спяха Лотар и Грете. Колкото и да се стараех, фрау Новак се събуждаше — тя, изглежда, можеше да ме вижда в тъмното — и ме караше да се чувствавам неловко с любезните си напътствия: „Не, хер Кристоф — не там, ако обичате. В кофата отляво, до печката.“

Лежах в тъмнината в моето мъничко кътче сред огромния човешки мравуняк на сградата и чувах с тайнствена точност всеки звук, който идваше откъм вътрешния двор долу. Формата на двора трябва да е действувала като грамофонна фуния. Някой слизаше по стълбите: вероятно нашият съсед, хер Мюлер, който работи нощна смяна на жп линията. Чувах как стъпките му заглъхваха, стъпало след стъпало; после прекосиха двора, отчетливи и лепнеци по мокрия камък. Напрягайки уши, чувах или си въобразявах, че чувам, стърженето на ключа в бравата на голямата входна врата. След малко тя се затваряше с тих, неясен звук. Сега пък в съседната стая фрау Новак имаше пристъп на кашлица. В последвалата тишина леглото на Лотар изскърца, той се обърна на другата страна, мърморейки нещо неясно и заплашително насън. Някъде от другата страна на двора започна да пищи бебе, хлопна прозорец, дълбоко, в най-отдалечените кътчета на сградата нещо много тежко удряше глухо по стената. Усецането беше необикновено, мистериозно, странно, сякаш спях сам на открито в джунглата.

Неделята беше дълъг ден у Новакови. Нямаше къде да се отиде в това проклето време. Всички си седяхме в къщи. Грете и хер Новак

наблюдаваха капана за врабчетата, който хер Новак бе направил и окачил на прозореца. С часове седяха там, втреничени в него. Грете държеше връвчицата, която затваряше капана. Отвреме-навреме се кикотеха и поглеждаха към мене. Аз седях от другата страна на масата и се мръщех над лист хартия, на който бях написал: „Но, Едуард, не разбираш ли?“ Правех опити да напредна с романа си. В него се разказваше за едно семейство, което имаше голяма къща в провинцията, живееше от ренти и беше много нещастно. Прекарвах времето си, като си разяснявах един на друг защо не могат да се радват на живота. Някои от причините — макар че аз самият го казвам — бяха много находчиво измислени. За съжаление все по-малко и по-малко се интересувах от моето нещастно семейство: атмосферата в къщата на Новакови не ме изпълваше с вдъхновение. Вратата към вътрешната стая беше отворена — там Ото се забавляваше, като поставяше разни украшения върху диска на един стар грамофон, без резонатор и мембрана, за да види за колко време ще изхвъркнат и ще се разбият. Лотар пилеше ключове и поправяше катинарите на съседите. Бледото му мрачно лице, наведено над работата, излъчваше решителна съсредоточеност. Фрау Новак, която готвеше, започна да държи проповед за Добрия и Недостойния брат:

— Погледни Лотар. Дори когато е безработен, не седи със скръстени ръце. А тебе за нищо друго не те бива, освен да чупиш. Ти не си ми никакъв син.

Ото се отпусна на леглото, подсмивайки се. Отвреме-навреме изстрелваше по някоя неприлична дума или издаваше с устни пърдящи звуци. В гласа му имаше нещо влудяващо. Човек изпитваше желание да го удари и той усещаше това. Пискливото хокане на фрау Новак се извиси и прерасна във вик:

— Ще ми се да те изхвърля от къщи! Кога си направил нещо за нас? Ако има някаква работа, ти си прекалено уморен, за да я свършиш. Но не си прекалено уморен да скитосваш насам-натам до среднощ, проклет негодник такъв...

Ото скочи на крака и започна да танцува из стаята, надавайки победоносни животински виковете. Фрау Новак грабна калъп сапун и го захвърли по него. Той се отдръпна и сапунът счупи прозореца. Фрау Новак седна и започна да плаче. Ото веднага притича до нея и започна да я утешава със звучни целувки. Нито Лотар, нито хер Новак

обърнаха особено внимание на кавгата. Тя дори като че ли достави известно удоволствие на хер Новак и той ми намигна закачливо. По-късно счупеното стъкло беше заменено с парче картон. Прозорецът си остана непоправен, като с това добави още една към многото дупки на тавана, от които духаше.

На вечеря всички бяхме весели. Хер Новак стана, за да имитира различните начини, по които се молеха евреите и католиците. Падна на колене и няколко пъти силно удари главата си в земята, като ломотеше бързо и неясно някакви глупости, които трябваше да представляват староеврейски и латински молитви: „Куливучка, куливучка, куливучка, амин.“ После ни разказа разни истории за екзекуции, за ужас и удоволствие на Грете и фрау Новак:

— Вилхелм Първи^[11] — старият Вилхелм — никога не подписвал смъртни присъди. И знаете ли защо? Защото веднъж, много скоро след като се качил на трона, имало някакъв шумен процес за убийство и съдиите дълго не можели да се споразумеят дали затворникът бил виновен, или невинен. Но най-накрая го осъдили на смърт. Поставили го на ешафода и палачът вдигнал секирата си — ей така, после замахнал — ето така и я стоварил: Kernack^[12]! (Всички те били тренирани мъже, разбира се. Нито ти, нито аз бихме могли да отсечем глава с един замах, даже и да ни дадат хиляда марки.) И главата паднала в коша — туп! — Хер Новак извъртя нагоре очи, провесил език от ъгъла на устата си и ни представи една жива и отвратителна картина на отрязаната глава: — А след това главата проговорила сама и казала: „Невинен съм!“ (Разбира се, това било само от силното напрежение на нервите, но проговорила точно така ясно, както говоря сега аз.) „Невинен съм!“ — казала тя... А няколко месеца по-късно друг мъж признал на смъртното си легло, че той бил в същност убиецът. Ето защо, след този случай Вилхелм никога повече не подписвал смъртни присъди!

В квартирата на „Васерторщрасе“ всяка седмица приличаше на следващата. Нашето пробито, задушно таванче миришеше на манджа и лоша канализация. Когато печката във всекидневната гореше, едва дишахме; когато не гореше, замръзвахме. Времето стана много студено. Когато не беше на работа, фрау Новак бродеше по улиците, от клиниката до здравното управление и обратно; с часове чакаше на течение в студените коридори или си блъскаше главата над сложни

формуляри. Докторите имаха различни мнения за нейния случай. Един беше за незабавното ѝ изпращане в санаториум, Друг мислеше, че заболяването е много напреднало и не си струва да се прави това — и направо така ѝ каза. Трети пък я увери, че нямало нищо сериозно: просто трябвало да прекара две седмици в Алпите. Фрау Новак ги изслушваше и тримата с най-голямо уважение и когато описваше тези разговори, никога не пропускаше да ми внуши, че всеки от тях бил най-любезният и най-умният професор в цяла Европа. Тя се връщаше в къщи, като кашляше и трепереше, с прогизнали обувки, изтощена и в полуистерично състояние. Влизаше и веднага започваше да се кара на Грете или Ото, съвсем автоматично, като кукла с навит механизъм:

— Запомни ми думите — ще свършиш в затвора! По-добре да бях те изгонила в изправителното училище още когато беше на четиринадесет години. Може би щеше да ти бъде от полза... И като си помисля само, че в цялата ни фамилия не е имало нито един непорядъчен и непочтен човек като тебе!

— Ти ли си порядъчната! — присмя ѝ се Ото. — Когато си била момиче, ти си ходила с всеки панталон, който си можела да хванеш.

— Забранявам ти да ми говориш така! Чуваш ли? Забранявам ти! О, по-добре да бях умряла, преди да те родя, проклето чудовище!

Ото подскачаше около нея, като избягваше ударите ѝ, полудял от радост, че е предизвикал такава гюрултия. Във възбудата си правеше отвратителни гримаси.

— Той е луд! — извика фрау Новак. — Само го погледнете, хер Кристоф. Питам ви, не е ли съвсем луд? Трябва да го заведе в болницата да го прегледат.

Тази идея разпали романтичното въображение на Ото. Често когато бяхме сами той ми казваше със сълзи на очи:

— Сигурно няма да остана още дълго тук, Кристоф. Нервите ми се съсипват. Много скоро ще дойдат да ме отведат. Ще ми сложат усмирителна риза и ще ме хранят с гумена тръбичка. А когато ме посетиш, няма да те позная.

Фрау Новак и Ото не бяха единствените „нервни“.

Бавно, но сигурно семейство Новакови рушеше моите съпротивителни сили. С всеки изминат ден миризмата от кухненската мивка ми се струваше малко по-отвратителна; с всеки изминат ден гласът на Ото, когато се караше, ми изглеждаше по-груб, а на майка му

— по-писклив. Хленченето на Грете ме караше да стискам зъби. Когато Ото тръшваше врата, потрепервах от раздразнение. Нощем не можех да заспя, ако не бях полупиян. Освен това тайно се притеснявах за един неприятен и странен обрив, който сигурно се дължеше на готвенето на фрау Новак или на нещо още по-лошо.

Сега прекарвах повечето от вечерите си в „Казино Александер“, На една маса до печката в ъгъла пишех писма, разговарях с Пайпс и Герхард или просто се забавлявах, като наблюдавах другите посетители. Обикновено заведението беше много тихо. Седяхме по масите или висяхме на бара и чакахме нещо да се случи. Щом се чуеше да се отваря външната врата, десетина чифта очи се обръщаха към нея, за да видят какъв нов посетител ще се появи иззад кожената завеса. В повечето случаи това беше някой продавач на бисквити с кошницата си или момиче от Армията на спасението с кутията си за волни пожертвования и брошурите. Ако търговията му вървеше добре или беше пиян, продавачът на бисквити играеше с нас на зарове за пакетче захарни вафли. Що се отнася до момичето от Армията на спасението, то мрачно обикаляше стаята, хлопайки с кутията си, не получаваше нищо и си отиваше, без да ни накара да се почувствуваме неудобно. В същност тя се беше превърнала до такава степен в част от установения ред, че Герхард и Пайпс дори не ѝ се подиграваха, след като си отидеше. После се дотъртяше един старец, пошепваше нещо на бармана и двамата се уединяваха в стаичката зад бара. Той беше наркоман. След минута се появяваше отново, поздравяваше всички ни, като снемаше с разсеян, любезен жест шапката си и се затъртяше към вратата. Старецът имаше нервен тик и непрекъснато клатеше глава, сякаш казваше на Живота: Не. Не. Не.

Понякога идваха полицаи, за да търсят престъпници или момчета, избягали от изправителните училища. Техните посещения обикновено се очакваха и за тях се подготвяха предварително. Както ми обясни Пайпс, в последната минута човек винаги би могъл да избяга в задния двор през прозореца на тоалетната.

— Но трябва да внимаваш, Кристоф — добави той. — Направи хубав голям скок. В противен случай ще паднеш надолу по шахтата за въглища в мазето. Аз паднах веднъж. А Хамбург Вернер, който идваше след мене, толкова много се смя, че полицаите го хванаха.

В събота и в неделя вечер „Казино Александер“ беше пълно с хора. Пристигаха посетители от Уест Енд, сякаш бяха посланици на чужда страна. Имаше и доста чужденци — предимно холандци и англичани. Англичаните говореха с гръмки, възбудени гласове, обсъждайки комунизма, Ван Гог и най-добрите ресторанти. Някои от тях изглеждаха поизплашени: вероятно очакваха да бъдат наръгани с нож в това свърталище на крадци. Пайпс и Герхард сядаха на масите им и като подражаваха на техния говор, си изпросваха цигари и напитки... Пълен мъж с рогови очила попита:

— Бяхте ли на онова великолепно събиране, което... Бил устроил за негърските певци?

А един младеж с монокъл прошепна:

— В онова лице е събрана цялата поезия на света.

Знаех какво чувствуваше в този момент; разбирах го, даже му завиждах. Беше обаче печално да науча, че две седмици по-късно той се хвалил с любовните си подвизи тук пред избрано светско общество от разгорещени от виното дискретни приятели на чашка, събрани около маса, отрупана с прибори от старо сребро и бутилки с портвайн. Това ме накара да се почувствувам много по-стар.

Най-сетне докторите взеха решение: В края на краищата фрау Новак трябваше да отиде в санаториум, и то съвсем скоро — малко преди Коледа. Веднага щом научи това, тя си поръча нова рокля при шивача. Беше много развълнувана и поласкана, сякаш я бяха поканили на вечеринка.

— Старшите сестри са много взискателни, нали разбирате, хер Кристоф. Те искат да бъдем чисти и спретнати. Иначе ни наказват — и то съвсем справедливо... Сигурна съм, че ще ми хареса там — въздъхна фрау Новак. — Да можех само да не се безпокоя толкова за семейството. Какво ще правят, когато замина — един бог знае. Те са безпомощни като стадо овце.

Вечер с часове шиеше на ръка топло фланелено бельо и се усмихваше на себе си — като жена, която очаква бебе.

В деня на моето заминаване Ото беше много потиснат.

— Сега, след като си отиваш, Кристоф, не зная какво ще се случи с мене. Може би след шест месеца няма да бъда между живите.

— Нали си живееше добре, преди да дойда?

— Да... но сега и майка ми заминава. Предполагам, че баща ми изобщо няма да ми дава да ям.

— Що за глупости!

— Вземи ме със себе си, Кристоф. Нека да ти стана слуга. Ще ти бъда много полезен, да знаеш. Бих могъл да ти готвя, да ти кърпя дрехите, да отворям вратата на учениците ти... — Очите на Ото светнаха от възхищение, като си представи себе си в тази роля. — Ще си облека късо бяло сако, или може би синьо ще бъде по-добре, със сребърни копчета...

— Страхувам се, че ти си едно скъпо удоволствие, което не мога да си позволя.

— Но, Кристоф, разбира се, че няма да искам никаква заплата. — Усещайки, че предложението му е било твърде великодушно, Ото спря и добави предпазливо: — Тоест само по една-две марки да ходя на танци от време-навреме.

— Много съжалявам.

Завръщането на фрау Новак ни прекъсна. Беше си дошла порано, за да ми приготви прощална вечеря. Носеше пълна мрежа с покупки и това я беше изтощило. Затвори с въздишка кухненската врата и веднага се засуети наоколо. Личеше си, че нервите ѝ са изопнати и че пак е готова за кавга.

— Боже мой, Ото, ти си оставил печката да изгасне! След като специално те помолих да я наглеждаш? Ох, боже, не мога ли да разчитам на някой в тази къща да ми помогне поне малко?

— Извинявай, майко, забравих — оправда се Ото.

— Разбира се, че си забравил! Ти изобщо помниш ли нещо? Забравил си! — изкрещя фрау Новак, а лицето ѝ се сгърчи и изостри от пронизваща ярост. — Сама се докарах до гроба от работа заради тебе и ето ти за благодарност. Надявам се, че когато замина, баща ти ще те изхвърли на улицата. Ще видим как ще ти се хареса това! Мързелив, тромав дръвник такъв! Да се махаш от очите ми, чуваш ли? Да се махаш от очите ми!

— Добре. Кристоф, ти чу какво каза тя, нали! — Ото се обърна към мене с изкривено от гняв лице. В този момент приликата между двамата беше поразителна. Изглеждаха като същества, завладени от демонични сили. — Ще я накарам да съжалява за това, докато е жива!

Той се втурна към вътрешната стая и затръшна паянтовата врата зад себе си. Фрау Новак веднага се обърна към печката и започна да изгребва пепелта, Цялата трепереше и кашляше силно. Помогнах ѝ, като ѝ подавах дърва и въглища; тя ги поемаше сляпо, без да ме погледне, без да каже и дума. Усещах, че само преча, както винаги, и затова отидох във всекидневната и заставах глупаво до прозореца. Направо ми се искаше да изчезна. До гуша ми беше дошло. На перваза имаше парче молив. Взех го, нарисувах на дървото малко кръгче и си помислих: оставих моя знак. Тогава си спомних, че много отдавна, преди да напусна пансиона в северен Уелс, бях направил същото. Във вътрешната стая беше тихо. Реших, че се налага да се срещна лице с лице със сърдития Ото. Трябваше все пак да си стегна куфарите.

Когато отворих вратата, той седеше на леглото. Беше се втренчил като хипнотизиран в дълбокия разрез на лявата си китка. Кръвта струеше върху отворената му длан и падаше на пода на големи капки. В дясната си ръка държеше бръснарско ножче. Когато го грабнах от ръката му, той не оказа никаква съпротива. Самата рана не беше нищо особено. Превързах я с носната му кърпичка. Ото сякаш премаля и се отпусна на рамото ми.

— Как можа да го направиш, за бога?

— Исках да ѝ покажа — отговори Ото. Беше много блед. Очевидно здравата се беше изплашил. — Не биваше да ме спираш, Кристоф.

— Идиотче такова — избухнах сърдито аз, тъй като беше изплашил и мене. — Някой ден наистина ще се нараниш — без да искаш.

Ото ме изгледа продължително, с укор. Очите му бавно се напълниха със сълзи.

— Има ли някакво значение, Кристоф? За нищо не ме бива... — Какво ли ще стане с мене, когато порасна по-голям, как мислиш?

— Ще си намериш работа.

— Работа... — Самата мисъл го накара да избухне в плач. Хълцайки силно, той размаза носа си с опакото на ръката.

Извадих носната си кърпа от джоба. — Ето, вземи.

— Благодаря ти, Кристоф... — Печално избърса очите си и издуха носа си. После самата кърпичка привлече вниманието му и той

започна да я разглежда внимателно, отначало разсеяно, а после с нарастващ интерес.

— Я гледай — възкликна възмутено той, — та това е една от моите кърпи!

Един следобед, няколко дни след Коледа, посетих „Васерторщрасе“ отново. Лампите бяха вече запалени, когато завих и минах под арката, за да навляза в дългата, влажна улица, покрита тук-там с мръсен сняг. От приземните магазини проблясваха слаби жълтеникави светлини. Под една улична лампа сакат човек продаваше зеленчуци и плодове, наредени върху ръчна количка. Тълпа младежи с груби, мрачни лица наблюдаваха две момчета, които се биеха пред един вход. Някакво момиче изпищя възбудено, когато единият от тях се спъна и падна. Прекосих калния двор, вдишвайки влажната, позната миризма на прогнило, която идваше от жилищните сгради, и си помислих: Наистина ли съм живял някога тук? С удобната квартира, която имах в Уест Енд, и с чудесната ми нова работа бедните квартали ми бяха вече чужди.

Осветлението на стълбището не работеше и беше тъмно като в рог. Но без много труд стигнах пипнешком горе и потропах силно на вратата. Вдигнах страхотен шум, защото ако се съдеше по виковете, пеенето и кресливия смях, празнуваше голяма компания.

— Кой е? — изрева хер Новак.

— Кристоф.

— Аха! Кристоф! Anglais! Englisch Man! Влез! Влез!

Вратата се отвори със замах. Хер Новак се олюля нестабилно на прага и разтвори ръце да ме прегърне. Зад него стоеше Грете. Тя се тресеше като желе, а по бузите ѝ се стичаха сълзи от смях. Не се виждаше никой друг.

— Добри стари приятелю! — извика хер Новак, като ме потупа силно по гърба. — Казах на Грете: Ще дойде, знам си аз. Кристофър няма да ни изостави! — С широк карикатурен жест за добре дошъл той ме набута насила във всекидневната. Навсякъде беше ужасно разхвърляно. Най-различни дрехи бяха струпани на омотан куп върху едно от леглата; на другото бяха разхвърляни чаши, чинийки, обувки, ножове и вилици. На бюфета имаше тиган, пълен с мазнина от пържено, Стаята се осветяваше от три свещи, забити в празни бирени бутилки.

— Електричеството е прекъснато — обясни ми хер Новак и нехайно махна с ръка: — Не е платена сметката... Трябва да я платя някой ден, разбира се. Няма нищо — така е по-хубаво, нали? Грете, хайде да запалим коледното дърво.

Това коледно дърво беше най-малкото, което някога бях виждал. Толкова мъничко и немошно изглеждаше, че можеше да удържи само една коледна свещ, на самия връх. Беше украсено с една единствена лентичка от станиол. Хер Новак изпусна на пода няколко горящи клечки кибрит, докато успее да запали свещта. Ако не бях я загасил, покривката на масата можеше много лесно да изгори.

— Къде са Ото и Лотар? — попитах аз.

— Не знам. Някъде наоколо... Не се вестяват много насам, не им харесва тук... Няма значение, ние сме си много щастливи сами, нали, Грете? — Хер Новак направи няколко слонски танцови стъпки и започна да пее:

— „О Tannenbaum! О Tannenbaum!... Хайде, всички заедно! Wie treu sind Deine...“^[13]

Когато пеенето Приключи, аз извадих подаръците — пури за хер Новак, а за Грете шоколади и мишле с пружинка. Тогава хер Новак измъкна изпод леглото бутилка бира. После дълго тършува за очилата си, които най-накрая откри върху крана на чешмата в кухнята, и ми прочете писмото на фрау Новак, изпратено от санаториума. Повтаряше по три-четири пъти всяко изречение, обърка се по средата, изруга, издуха си носа и започна да си чопли ушите. Почти нищо не разбирах. После започнаха да си играят с мишлето, като го пускаха да обикаля по масата и пищяха и викаха всеки път, когато то се приближеше до ръба ѝ. Мишлето имаше такъв успех, че аз успях да си тръгна бързо, без никакво суетене.

— Довиждане, Кристоф. Ела пак скоро — каза хер Новак и веднага се обърна към масата. Когато слизах по стълбите, двамата с Грете се бяха надвесили над нея с пламенността на комарджии.

Не след дълго ме посети самият Ото. Искаше да отидем заедно да видим фрау Новак следващата неделя. Денят за посещения в санаториума беше веднъж в месеца. От „Халешес Тор“ щеше да тръгне специален автобус.

— Няма нужда да плащаш за мене — каза важно Ото. Той направо сияеше от самодоволство.

— Много благородно от твоя страна, Ото... Имаш нов костюм?

— Харесва ли ти?

— Сигурно е доста скъп?

— Двеста и петдесет марки.

— Не думай! Изгря ли и твоето слънце?

Ото се ухили:

— Напоследък често се виждам с Труде. Нейният чичо ѝ е оставил малко пари. Може би напролет ще се оженим.

— Моите поздравления... Предполагам, че все още живееш у вас?

— О, от време-навреме се отбивам за малко — Ото сви устни с леко отвращение, — но баща ми е винаги пиан.

— Това е отвратително, нали? — имитирах аз гласа на хер Новак. Разсмяхме се.

— Божичко, Кристоф, нима е толкова късно? Трябва да тръгвам... До неделя. И се дръж прилично.

В санаториума пристигнахме към обяд. Пътувахме по неравен коларски път, който лъкатушеше няколко километра през снежна борова гора и след това изведнъж се озовахме пред готическа порта, която приличаше на вход на гробница, а отзад се издигаха големи Червени сгради. Автобусът спря. Ото и аз слязохме последни. Стояхме и се протяхахме, примигвайки срещу блестящия сняг. Тук, сред природата, всичко беше ослепително бяло. Пътниците се бяхме схванали, защото автобусът представляваше в същност един покрит фургон със сандъци и училищни скамейки вместо седалки. Те не се разместиха много по време на пътуването, защото бяха натъпкани плътно един до друг като книги на лавица.

В този момент болните дотичаха да ни посрещнат — тромави, дебели фигури, увити в шалове и одеяла, които се спъваха и подхлъзваха по утъпканата заледена пътека. Те така тромаво се втурнаха напред, че бързането завърши с пързаяне. Залитаха и се хвърляха в прегръдките на приятелите и близките си, а те се олюляваха от силата на сблъскването. Двама се бяха повалили на земята и се заливаха от смях. — Ото!

— Майко!

— Значи ти наистина дойде! Колко добре изглеждаш!

— Разбира се, че дойдохме, майко! Не ни ли очакваше? — Фрау Новак се откъсна от прегръдката на Ото, за да се ръкува с мене.

— Добър ден, хер Кристоф!

Изглеждаше много по-млада. Закръгленото ѝ, овално, невинно лице, оживено и хитричко с малките селски очички, приличаше на лице на младо момиче. Бузите ѝ бяха яркочервени. Усмиваше се така, сякаш никога нямаше да спре.

— Хер Кристоф, колко мило от ваша страна, че дойдохте! Колко мило, че доведохте Ото да ме види!

Тя се изсмя особено, истерично. Изкачихме няколко стъпала и влязохме вътре. Миризмата на топлата, чиста, антисептична сграда ме удари в носа и предизвика някакво тревожно чувство у мене.

— Настаниха ме в една от по-малките стаи — обясни фрау Новак. — Ние сме само четири души. Измисляме си най-различни игри. — Гордо разтваряйки вратата, тя ни представи приятелките си. — Това е Мютчен — тя следи за реда. Това е Ерна. А това е Ерика — нашето бебе!

Ерика, измършавяло русо момиче на осемнадесет години, се разкикоти.

— Значи известният Ото е тук! От седмици очакваме с нетърпение да го видим!

Ото се усмихна неуловимо, сдържано, съвсем непринудено. Чисто новият му кафяв костюм беше неописуемо просташки. Същото можеше да се каже и за светловиолетовите гети и острите му жълти обувки. Носеше огромен пръстен с квадратен шоколадовокафяв камък и герб. Ото обръщаше голямо внимание на пръстена, грациозно местеше и нагласяваше ръката си в най-различни положения, поглеждайки крадешком надолу, за да се възхити от ефекта. Фрау Новак просто не го оставяше на мира. Постоянно го прегръщаше и пощипваше по бузите.

— Нали много добре изглежда! — възкликна тя. — Нали изглежда великолепно! Ах, Ото, та ти си толкова голям и силен, че сигурно ще можеш да ме вдигнеш с една ръка!

Казаха ни, че старата Мютчен била настинала. Вратът ѝ беше превързан с бинт, стегнат здраво под високата яка на старомодната черна рокля. Имаше вид на добра възрастна дама, но изглеждаше някак си малко противна, като старо псе с рани. Седеше на ръба на

леглото си, сложила снимките на своите деца и внуци на шкафчето до себе си — като спечелени награди. Имаше лукаво доволен вид, сякаш се радваше, че е толкова болна. Фрау Новак ни каза, че тя е била в този санаториум вече три пъти. Всеки път я изписвали като излекувана, но до девет месеца или година отново получавала пристъп и трябвало да я връщат обратно.

— Някои от най-способните професори в Германия са идвали да я преглеждат — добави фрау Новак с гордост. — Но ти винаги им правиш номера, нали, мила Мютчен?

Старата дама кимна с усмивка на умно дете, похвалено от възрастните.

— А Ерна е тук за втори път — продължи фрау Новак. — Докторите казаха, че ще се оправи. Не се е хранила достатъчно. Затова се е върнала при нас, нали, Ерна?

— Да, върнах се — потвърди Ерна.

Беше мършава около 35-годишна жена с късо подстригани коси. Някога трябва да е била много женствена, привлекателна, мечтателна и нежна. Сега, при това крайно измършавяване, тя сякаш беше завладяна от някаква безнадеждна решителност, в нея имаше нещо предизвикателно. Очите ѝ бяха огромни, тъмни, изпълнени с копнеж. Венчалният пръстен се въртеше на кокалестия ѝ пръст. Когато говореше и се вълнуваше, ръцете ѝ неумолимо летяха наоколо в поредица от безцелни жестове, като съсухрени молци.

— Мъжът ми ме биеше, а после ме изостави. В нощта, когато си отиде, така ме наби, че месеци след това имах синини. Голям и силен мъж беше. За малко не ме уби. — Тя говореше спокойно, бавно, без да бърза, но с някакво сподадено вълнение, като не откъсваше очи от лицето ми. Жадният ѝ поглед дълбаеше в мозъка ми и нетърпеливо четеше мислите ми: — Понякога го сънувам — добави тя, като че ли леко развеселена.

Ото и аз седнахме на масата, а фрау Новак се суетеше около нас с кафето и сладкишите, които една от сестрите беше донесла. Странно е, но всичко, което ми се случи през този ден, сякаш изобщо не ми правеше впечатление: сетивата ми бяха притъпени, изолирани, действаха като в някакъв ярък сън. В тази спокойна бяла стая с нейните огромни прозорци, обърнати към тихата белоснежна борова гора, с коледното дърво на масата, с хартиените гирлянди над леглата и

окачените с пирони снимки, с чинията шоколадови бисквити във форма на сърце живееха и се движеха тези четири жени. Очите ми изучаваха всяко кътче от живота им: температурните листове, пожарогасителя, кожения параван до вратата. Облечени в най-хубавите си дрехи, с ръце, които вече не познаваха убождането на иглата и не загрубяваха от чистене, те лежаха във на терасата и слушаха радио, защото им беше забранено да говорят. Затворени заедно в тази стая, те си бяха създали някаква особена атмосфера, от която леко ми се повдигаше и която ми напомняше за мръсно спално бельо, заключено в шкаф без въздух. Бяха закачливи една към друга и говореха с пискливи гласове, като избуяли ученички. Фрау Новак и Ерика изведнъж започнаха да се борят на шега. Дърпаха си дрехите, боричкаха се безмълвно, избухваха в креслив, пресилен смях. Перчеха се пред нас.

— Да знаете с какво нетърпение очаквахме днешния ден — ми каза Ерна, — за да видим истински жив мъж!

Фрау Новак се закиска.

— Ерика беше толкова невинно момиче, преди да дойде тук... Нищо не знаеше, нали така, Ерика?

Ерика се засмя сподавено.

— Достатъчно научих оттогава...

— Да, и аз мисля така! Ще повярвате ли, хер Кристоф — нейната леля ѝ изпрати този малък манекен-кукла за Коледа и сега тя си ляга с него всяка вечер, защото казва, че трябва да има мъж в леглото си!

Ерика се засмя, без да се стеснява.

— Все пак това е по-добре, отколкото нищо, нали така?

Тя намигна на Ото, който завъртя очи, правейки се на шокиран.

След обяда фрау Новак трябваше да прекара един час в почивка. Затова Ерна и Ерика ни завладяха и ни поведоха на разходка.

— Най-напред ще им покажем гробището — обяви Ерна.

Там погребваха любимите животни на персонала на санаториума. Имаше дузина кръстчета и надгробни камъни с героично-комични надписи в стихотворна форма. Под тях лежаха мъртви птички, бели мишки, зайци и един прилеп, намерен замръзнал след буря.

— Човек се натъжава, като си помисли как си лежат там, нали? — каза Ерна. Тя изгреба снега от един гроб. В очите ѝ имаше сълзи.

Но когато заслизахме по пътеката, и тя, и Ерика бяха много весели. Смяхме се и се замеряхме със снежни топки. Ото вдигна Ерика на ръце и се престори, че ще я хвърли в една снежна преспа. Малко по-нататък минахме покрай някаква беседка, построена с гръб към пътеката, на една могилка сред дърветата. В този момент оттам излизаха мъж и жена.

— Това е фрау Клемке — осведоми ме Ерна. — Съпругът ѝ е дошъл днес. Само си помислете, тази стара беседка е единственото място в целия район, където двама души могат да останат сами.

— Сигурно е много студено в такова време.

— Ами разбира се! Утре пак ще вдигне висока температура и ще трябва да пази леглото две седмици... Но кой го е грижа! Ако бях на нейно място, и аз бих направила същото. — Ерна ми стисна ръката:

— Трябва да живеем, докато сме млади, нали така?

— Да, разбира се!

Ерна бързо ме погледна право в лицето; огромните ѝ тъмни очи се впиха в моите като кукички — струваше ми се, че ме теглят надолу.

— В същност аз не съм болна от туберкулоза, разбирате ли, Кристоф... Нали не си помислихте така, само защото съм тук?

— Не, Ерна, не, разбира се.

— Тук много от момичетата не са тежко болни. Те просто се нуждаят от малко грижи, както и аз... Докторът каза, че ако се пазя, ще бъда пак толкова силна, колкото преди... И знаете ли какво ще направя най-напред, като ме пуснат оттук?

— Какво?

— Първо ще се разveda, а после ще си намеря нов съпруг. — Ерна се засмя, в гласа ѝ се долавяха нотки на горчиво тържество. — Това няма да ми отнеме много време — обещавам ви!

След чая седнахме горе в отделението. Фрау Новак беше заела един грамофон, за да потанцуваме. Аз танцувах с Ерна. Ерика танкуваше с Ото. Тя беше тровава като мъжка Гана и се смееше високо, щом направеше грешка или го настъпеше. С мазна усмивка на лицето Ото я водеше майсторски напред-назад, а раменете му бяха приведени в модерната стойка шимпанзе от „Халешес Тор“. Старата Мютчен ни наблюдаваше от леглото си. Държах Ерна в ръцете си и усещах, че цялата трепери. Беше почти тъмно, но никой не предлагаше да светнем лампите. Скоро танците свършиха и ние седнахме в кръг по

леглата. Фрау Новак започна да говори за детството си, когато живеела заедно с родителите си в едно стопанство в Източна Прусия.

— Имахме си собствена дъскорезница — ни каза тя — и тридесет коня. Баща ми притежаваше най-хубавите коне в областта. Много пъти е печелил награди с тях по изложбите...

В стаята беше вече съвсем тъмно. Прозорците се очертаваха като големи бледи правоъгълници в мрака. Седнала до мене на леглото, Ерна потърси ръката ми и силно я стисна. После посегна зад мене и я сложи около кръста си. Трепереше много силно.

— Кристоф... — прошепна в ухото ми тя.

— ... а през лятото — продължаваше фрау Новак — ходехме на танци в големия плевник долу край реката.

Устните ми се впиха в горещите сухи устни на Ерна. Имах чувството, че между нас няма никаква особена връзка — всичкото това беше част от дългия, доста зловец символичен сън, който сякаш сънувах през целия ден.

— Толкова съм щастлива тази вечер... — прошепна Ерна.

— Синът на пощенския началник свиреше на цигулка — каза фрау Новак. — Свиреше чудесно... караше те да плачеш.

Откъм леглото, на което седяха Ото и Ерика, се чу шум от боричкане и високо кикотене:

— Ото, палавник такъв... Вие ме учудвате! Ще кажа на майка ви!

Пет минути по-късно една сестра дойде да ни каже, че автобусът е готов за тръгване.

— Боже мой, Кристоф — прошепна ми Ото, докато си обличахме балтоните, — можех да направя каквото си исках с това момиче! Опипах я цялата... Ти позабавлява ли се с твоята? Малко е мършава, нали, но бас Държа, че си я бива!

После заедно с другите пътници се изкатерихме в автобуса. Болните се струпяха наоколо да си вземат довиждане. Увити и накачулени с одеялата си, те приличаха на туземци от някое горско племе. Фрау Новак се беше разплакала, въпреки че много се стараше да се усмихне.

— Кажи на баща си, че ще се върна скоро...

— Разбира се, че ще се върнеш, майко! Ти скоро ще оздравееш. Скоро ще си бъдеш у дома.

— Само за кратко време е... — хълцаше фрау Новак и сълзите се стичаха надолу по противно усмихнатата ѝ жабешка уста. Изведнъж се разкашля и тялото ѝ се прекърши на две като на подвижна кукла. Притиснала ръце до гърдите си, тя издаваше кратки, скимтящи звуци като отчаяно, ранено животно. Одеятото ѝ се плъзна надолу, тънък кичур коса, измъкнал се от кока ѝ, непрекъснато влизаше в очите ѝ, а тя тръскаше сляпо глава, за да го отметне назад. Две сестри се опитваха внимателно да я отведат, но тя изведнъж започна да се съпротивлява яростно. Не искаше да върви с тях.

— Влизай, майко — умоляваше я Ото. Самият той беше готов да се разплаче. — Моля те, влез вътре! Ще умреш от студ!

— Нали ще ми пишете някой път, Кристоф? — Ерна беше сграбчила така здраво ръката ми, сякаш се давеше. Очите ѝ ме гледаха с някаква ужасяваща напрегнатост и безсрамно отчаяние. — Няма значение, дори и картичка да е... просто се подпишете.

— Ще пиша, разбира се...

Всички се струпаха около нас за минутка в малкия кръг от светлина пред пъхтящия автобус. На фона на черните стволоче на боровете осветените им лица изглеждаха мъртвешки бледи като на призраци. Това беше кулминационната точка на моя сън; крайният момент на кошмара. Изведнъж ме обхвана абсурдният страх, че те ще ни нападнат — тази банда от ужасяващо меки, забулени фигури, — ще ни изтръгнат от седалките, ще ни смъкнат жадно долу, в мъртвешката тишина. Но моментът отмина. Те се отдръгнаха в тъмнината, съвсем безобидни, в крайна сметка, като същински духове, докато автобусът ни, след като направи огромен завой, се люшна напред към града през дълбокия невидим сняг.

[1] Англичанин? (нем.). Англичанин, а? (фр.) — Б.пр. ↑

[2] Фелдфебел (нем.). — Б.пр. ↑

[3] Роман от английския писател Олдъс Хъксли (1894–1964). — Б.пр. ↑

[4] Роман от английския писател Дейвид Х. Лоурънс (1885–1930). — Б.пр. ↑

[5] Проклето куче (нем.). — Б.пр. ↑

[6] „Не, не! Не ми минават такива!“ (нем.). — Б.пр. ↑

[7] „От времето на младостта“ (нем.). — Б.пр. ↑

[8] „Тя няма, няма вече да дойде!“ (нем.) — Б.пр. ↑

[9] Гняв (нем.). — Б.пр. ↑

[10] „Ах, лайно!“ (нем.). — Б.пр. ↑

[11] Вилхелм I (1797–1887), крал на Прусия от 1861 и германски император от 1871 г. — Б.пр. ↑

[12] Тряс. — Б.пр. ↑

[13] О, елхичке! О, елхичке!... Колко предани са твоите клонки. (нем.). — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.